

Het kerkhof der gemeente Eemnes

De algemene Begraafplaats van Eemnes aan de Laarderweg is in 1828 aangelegd nadat in 1827 het verbod op het begraven in de kerken was afgekondigd. Voor de aanleg van de begraafplaats is door de gemeente een perceel grond aangekocht op voldoende afstand van de bebouwde kom om daar de begraafplaats aan te leggen.

De grond werd opgehoogd en rondom afgezet met een haag. Ook werd er een reglement opgesteld en een doodgraver aangesteld voor het uitvoeren van de begravingen. In het reglement werd vastgesteld dat: *“De doodgraver zal naauwkeurig aanteekenen wie, wanneer en in welk graf begraven word.”*

Bij eerder onderzoek naar gegevens over de nog bestaande graven op het oudste deel van de begraafplaats was al gezocht naar de administratie die door de doodgraver zou moeten zijn bijgehouden. Bij het onderzoek in het oud archief was deze oude administratie toen niet meer volledig te vinden. Echter na het

HKE-77

afronden van de inventarisatie van het oud archief zijn deze registers van de doodgraver weer aan het licht gekomen en zijn nu in het oud archief van Eemnes opgenomen.

De begraafregisters van het kerkhof bestaan uit een drietal aantekenboekjes van de doodgraver over de periode 1829 t/m 1918 en twee begraafregisters van de gemeente Eemnes.

De aantekenboekjes van de doodgraver:

Deel 1 1829–1862 Het oudste deel, in slechte staat door vochtschade.

Deel 2 1862–1901 Een oud schrift zonder kaft, met een kopie van het reglement.

Deel 3 1901–1918 Een blauw boekje met als opschrift: “Het Kerkhof van Eemnes”

De begraafregisters van de gemeente Eemnes:

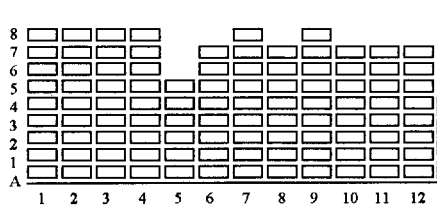
Deel 1 1829–1918 In 1877 aangelegd met behulp van de bovenstaande boekjes.

Tekening 1

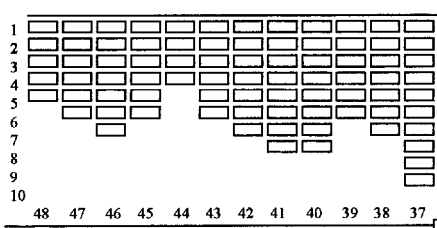
(situatie 1829 – 1928)

- Vak I - Eigen graven
- Vak II - Huur graven
- Vak III - Huur graven
- Vak IV - Huur graven

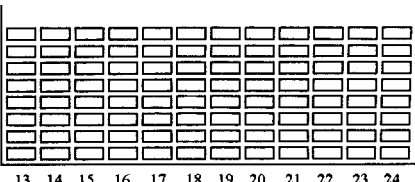
Vak I

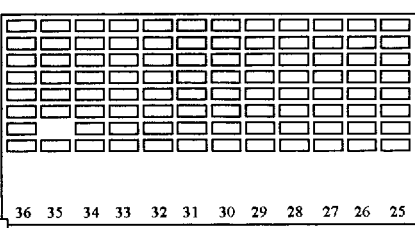
Vak IV

Vak II

Vak III

Laarderweg

Deel 2 1918–1949 Bij de aanleg van dit register zijn alle op dat moment nog bestaande graven opnieuw ingeschreven.

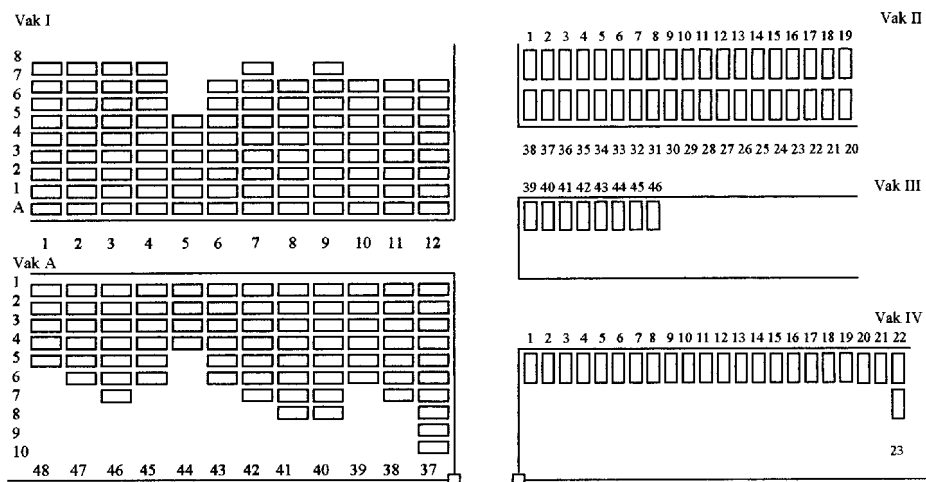
Het eerste aantekenboekje van de doodgraver is een sterk door vocht aangetast boekje waarin op de eerste bladzijde staat geschreven: “Jacob Pureveen, dootgraver” In dit oudste register staan, in verschillende handschriften, de begravingen over de periode 1829 t/m 1862 geregistreerd.

Als de begraafplaats door het hek aan de Laarderweg wordt binnengegaan dan komt men op het oudste deel van de begraafplaats. De indeling van het oudste deel van de begraafplaats is niet altijd gelijk geweest aan hoe het er op dit moment uitziet. Dit eerste deel voor de heg, die even verder op na de eerste vakken met graven staat, geeft de omvang aan van de originele begraafplaats zoals deze in 1828 is aangelegd. Bij de aanleg werd het een Kerkhof genoemd hoewel het bijna een kilometer verwijderd ligt van de dichtst bijzijnde Kerk. De indeling van deze nieuw aangelegde begraafplaats was in twee gedeelten links en rechts van het middenpad.

Tekening 2

(situatie 1928 – 1949)

- Vak I - Eigen graven Vak A - Huurgraven
- Vak II - Eigen graven
- Vak III - Eigen graven
- Vak IV - Huur graven

Laarderweg

Halverwege het middenpad liepen twee voetpaden naar links en rechts. Hierdoor ontstond er een verdeling in vier gelijke vakken. In ieder vak was ruimte voor 12 regels van 8 graven. De telling van de graven in de regels loopt vanuit het voetpad in Noordelijke en Zuidelijke richting. (zie: tekening I)

Het eerste vak in de Zuidoost hoek van de begraafplaats werd gereserveerd voor eigen graven. Deze graven werden voor het grootste deel toegewezen aan eigenaren van een graf of grafkelder in een van de beide Hervormde Kerken van Eemnes. Zij werden tot 1 januari 1830 in de gelegenheid gesteld om dit te ruilen met een graf op het kerkhof, waarbij er wel twee gulden voor de overschrijving moest worden betaald. Later is deze regel blijkbaar weer herroepen, want in het begraafregister van de gemeente van 1877 staat dat de graven in de regels 1 t/m 4 gratis geregistreerd zijn op 23 maart 1837. De overgebleven ruimte in vak I werd gereserveerd om later alsnog te kunnen verkopen aan de Eemnessers die over een eigen gereserveerde grafruimte wilde beschikken. Het deel aan de rechterzijde van het pad werd ingenomen door de vakken II en III. Hier werd in eerste instantie ruimte gereserveerd voor de Diaconie van de kerken van Eemnes-Buiten en Eemnes-Binnen om de arme leden van de kerk een laatste rustplaats te kunnen bieden. Naast deze ruimte werd hier ruimte voor de z.g.n. huurgraven gereserveerd. Hierdoor beginnen de inschrijvingen op vier plaatsen tegelijk. In een van de koopgraven met de begraafing van Jan Jacob de Jongh, predikant van Eemnes-Buiten, in de regels 13 en 14 van de diaconie van Eemnes Binnen- en Buiten-dijk en op regel 15 met de huurgraven.

Van de 24 regels die in het oudste register staan is in de genoemde periode, per graf aangegeven wie er achtereenvolgens in begraven werden. Bij de graven in de eerste vier regels en een aantal van de graven in de overige regels wordt aangegeven wie de eigenaar was in 1832. Bij de overige eigendom graven worden wel de eigenaren genoemd, maar niet altijd de datum waarop het graf aangekocht of geregistreerd is.

De eerste die op het kerkhof begraven wordt is de op 13 januari 1829 overleden Helena Henriëtta Nacker. Zij was in Bergen op Zoom geboren en gehuwd met de uit Naarden afkomstige Hermanus Hagedoorn.

Zij werd in het eerste graf van regel 13 begraven. Dit was een van de graven van de diaconie van de kerk van Eemnes-Binnendijk. De eerste die vanwege de diaconie van de kerk van Eemnes-Buiten begraven werd was Jannetje van den Koppel, de dochter van Jan van den Koppel uit Velzen en Hendrika van der Veer uit Baarn. Ze was op 18 december 1829 op 50 jarige leeftijd in Eemnes overleden.

Ook werd er ruimte voor de ambachtsheer van Eemnes gereserveerd op het nieuwe kerkhof. Oorspronkelijk werden hiervoor de graven 7 en 8 van de re-

gels 5, 6 en 7 vrijgehouden. (In totaal dus 6 grafruimten.) Op 1 mei 1884 wordt een van deze gereserveerde ruimten echter verkocht aan Pieter Dekker. Eerder waren al op 23 maart 1837, aan de uiterste rechterzijde van het kerkhof, op regel 25 en 26 de graven 1 t/m 3 geregistreerd voor de ambachtsheer. Er is door de ambachtsheer echter nooit gebruik gemaakt van de gereserveerde ruimten en na 1860 worden deze plaatsen gebruikt door de diaconie van Eemnes-Buiten en Binnendijk.

Het tweede aantekenboekje van de doodgraver is een schrift zonder kaft uit 1862 dat begint met een handgeschreven kopie van "Het Reglement op het begraven der lijken op het aan te leggen Kerkhof in de gemeente Eemnes". Dit reglement begint met de vaststelling dat er een kerkhof aangelegd zal worden welke de naam zal voeren van: "Het Kerkhof der Gemeente Eemnes". Dit is dus de officiële naam van de begraafplaats en vandaar de titel van dit artikel. Er werden commissarissen van het Kerkhof benoemd waarbij bij de keuze van de leden zoveel mogelijk in het oog moest worden gehouden dat er een de Hervormde godsdienst en een de Rooms katholieke godsdienst was toegegaan. Een wat eigenaardige regel voor een begraafplaats waar verwacht mocht worden

HKE-81

dat weinig Katholieken hun laatste rustplaats zouden vinden. Er mocht op alle werkdagen van de week begraven worden maar de begrafenis moesten wel voor 2 uur 's middags plaatsvinden op boete van 1 gulden.

Volgens het reglement mochten er drie kisten boven elkaar in een graf geplaatst worden, maar de inschrijvingen in het register laten zien dat er in de eigen graven vaak veel meer in een graf begraven werden. Dit was vooral het geval als er kleine kinderen in dezelfde graven werden bijgezet. Verder werd er in het reglement vastgesteld dat een graf niet eerder dan na twaalf jaar na dat de laatste begraafing had plaatsgevonden mocht worden geruimd. Uit de administratie blijkt dat hier voor de huurgraven geen gebruik is gemaakt. Als het graf vol was gezet met twee of drie kisten dan werd er op de volgende plaats begraven. Dit ging zo door tot dat er geen ruimte meer beschikbaar was op de begraafplaats.

Het geld dat betaald werd voor het openen van een graf was voor de doodgraver, waarbij hij ook nog drie gulden kon verdienen door het ruimen van een eigen graf. Ook het onderhoud van de begraafplaats moest door hem worden uitgevoerd, dit werd als volgt omschreven:

“De doodgraver zal moeten zorgen dat het Kerkhof behoorlijk van ruig, onkruid etc. gezuiverd word, en ten allen tijden schoon en in ordergehouden word, en zal hij daar voor genieten eene somme van twaalf guldens.”

Het reglement eindigt met een opsomming van de op dat moment vastgestelde tarieven:

Prijzen van grondruimten:	1^e klase	2^e klasse	3^e klasse
<i>Prijs van een koopgraf:</i>	f 14,-		
<i>Regt voor het overboeken:</i>			
van een grafkelder:	f 4,-		
van een grafstede:	f 2,-		
<i>Prijzen in huur:</i>			
Van een grafstede voor een volwassene:	f 2,-	f 1,-	
Idem voor een kindergraf:	f 1,-	f 0,50	
<i>Voor het openen en sluiten:</i>			
Van een graf voor een volwassene:	f 1,50	f 1,-	f 0,50
Idem voor een kindergraf:	f 1,-	f 0,75	f 0,25

De administratie geeft geen verdere opheldering over een verdeling van de begraafplaats in een 1^e, 2^e of 3^e klasse. Uit de kosten indeling voor een koopgraf valt af te leiden dat dit onder de categorie 1^e klasse valt, maar de begravingen op het voetpad zullen de doodgraven wel niet meer dan een 3^e klasse vergoeding hebben opgeleverd.

Het tweede aantekenboekje bevat verder de registratie van de begravingen over de periode 1862 t/m 1901 in de huurgraven in de rijen 26 t/m 36. Wat opvalt is dat de registratie van regel 25 in dit deel ontbreekt. De bladzijden waarop deze gegevens waren genoteerd zijn helaas verloren gegaan. Toch is de informatie niet weg want in 1877 waren deze bladzijden blijkbaar nog wel aanwezig toen het begraafregister van de gemeente is aangelegd.

Het derde aantekenboekje van de doodgraver is een klein smal blauw boekje met als opschrift: "Het Kerkhof van Eemnes" waarin de begravingen in de huurgraven in de rijen 37 t/m 44 over de periode 1901 t/m 1918 zijn opgeschreven. Behalve de namen van de overledenen werden hierin ook de in de meeste gevallen de begraafdata opgeschreven.

In 1877 is er door de gemeente een begraafregister aangelegd met behulp van de inhoud van de registers van de doodgraver. In dit gemeentelijk register werden alle gegevens opnieuw genoteerd zoals blijkt uit het opschrift van dit register:

Kerkhof der Gemeente Eemnes

Register

*Bevattende alle de graven benevens de namen
de eigenaren van dezelve op genoemde Kerkhof
sedert de aanleg van het zelve in het jaar 1829*

*In het jaar 1877 is dit registerboek
door Peter Seldenrijk administrateur van het Kerkhof
ingevuld naar de ouder gevonden boekjes.*

Dit register is tot 1918 bijgehouden naast de aantekenboekjes van de doodgraver. Behalve de begravingen staan hier ook de eigenaren van de graven in genoemd, met in de meeste gevallen ook de datum waarop het graf in eigendom is verkregen of gekocht.

In de periode 1918-1949 werd de het gemeentelijk register blijkbaar weer door de doodgraver zelf bijgehouden. Dit register begint met de aantekening:

Register voor de Algemene Begraafplaats van Eemnes

opnieuw aangelegd den 3 December 1918.

J. Jongerden, doodgraver Eemnes-Buiten

Dit register is gebruikt tot aan 29 oktober 1949, de datum waarop het laatste huurgraf in vak IV is uitgegeven.

In 1928, na ongeveer 100 jaar, was de beschikbare ruimte zo beperkt geworden dat er besloten werd om de volledige vakken II en III in en keer te ruimen en een nieuwe indeling te maken van de beschikbaar gekomen ruimte. Deze ruimte werd opnieuw ingedeeld in drie in Oost-West richting lopende vakken met in ieder vak ruimte voor twee rijen van 19 of 23 graven. (zie tekening 2)

Van deze nieuwe vakken werd vak II en vak III gereserveerd voor nieuw uit te geven eigen graven. In vak IV werd verder gegaan met het beschikbaar stellen van huurgraven.

Christina Lems, de vrouw van de gemeente secretaris Peter van Hoepen was de eerste die op 17 September 1928 op het nieuw aangelegde deel in graf I van Vak II werd begraven. In de periode 1928 t/m 1949 zijn er 46 eigen graven uitgegeven in de vakken II en III. Behalve de eigen graven werd er in het nieuwe deel in vak IV ook ruimte gereserveerd voor huurgraven. In totaal zijn er in vak IV tussen 1933 en 1949 23 huurgraven uitgegeven, waarin in totaal 56 personen zijn begraven. Voor zover bekend is hier maar een graf van geruimd en liggen de overige graven nog steeds onaangeroerd op hun oorspronkelijke plaats. Omdat op deze graven (op een uitzondering na) geen stenen monumenten werden geplaatst maar houten bordjes of kruisen zijn in de loop van de jaren deze graven in de anonimiteit opgegaan. Dat wil niet zeggen dat ze er niet meer zijn, ze zijn alleen niet individueel meer als zodanig herkenbaar. Uit de bewaard gebleven administratie is nog wel af te leiden wie waar begraven ligt op het gedeelte direct rechts of links van de ingang waar nu alleen nog maar een open grasveld zichtbaar is. Na 1949 is het nieuwe deel van de begraafplaats achter de heg in gebruik genomen en werden er op het oude deel geen nieuwe graven meer uitgegeven en werden alleen nog maar de verschillende bijzettingen genoteerd.

Alle gegevens uit de aantekenboekjes van de doodgraver en de registers van de gemeente zijn uitgezocht en samengevoegd tot een document. Hierdoor is er nu

een totaal overzicht beschikbaar van alle begravingen en de eigenaren van de graven op het oudste deel van de begraafplaats uit de periode 1829 t/m 1949.

Een aantal voorbeelden van bijzondere inschrijvingen zijn:

De 'Heintje Dirkse met haar kind' die in 1829 wordt begraven in graf 6 van regel 4 is de op 1 augustus 1829 in het kraambed gestorven Heintje Dirkse Fokken en haar dochter Hendrina Fokken. Zij was de uit Voorthuizen gekomen ongehuwde dochter van Dirk Fokken. Na haar overlijden liet zij twee kleine kinderen na, de 4 jarige Jannetje Fokken en de bijna 3 jarige Geertje Fokken. De kinderen zullen waarschijnlijk door de familie buiten Eemnes zijn opgenomen, want van beide kinderen wordt in Eemnes na die datum niets meer vernomen.

Sommige aantekeningen zijn lastig thuis te brengen. Zo wordt er in 1836 '*Een vreemde Geldersche man*' begraven in graf no. 3 van regel 17. Mogelijk is dit de dagloner Geurt Jacobse, die op 29 juni 1836 in Eemnes was overleden. Hij was ca. 1779 in Putten geboren als de zoon van Jan Jacobsen en Willempje Hendrikse en was gehuwd met ene Hilletje.

Een kind van een schipper in graf 7 van regel 17 is de op 18 oktober 1838 "*In het schip liggende in de rivier de Eem*" overleden Pietje Jongbloed. Hij was 7 weken eerder in Sneek geboren als zoon van Pieter Andries Jongbloed, schipper uit Sneek en Rijnschaters van den Dam.

Op regel 18 graf 4 is in 1842 Wilhelmus begraven, een kind besteedt bij de weduwe Langendijk.

In het jaar 1842 is er maar een Wilhelmus overleden. Dit was de op 9 april 1842 overleden Wilhelmus Willemsen, de zoon van Martinus Willemsen en Hendrika Luijf. Martinus Willemsen was een dagloner afkomstig uit Emmerik in Duitsland. Nadat hij in 1834 in Eemnes met Hendrika Luijf was getrouwd heeft het gezin 7 kinderen gekregen waarvan er 4 jong zijn gestorven. Ze zijn waarschijnlijk erg arm geweest waardoor Wilhelmus werd uitbesteed bij een gastgezin. In dit geval de weduwe Langendijk. Dit was Willemijntje van Oostveen de weduwe van de op 5 november 1823 overleden Teunis Meijers Langendijk, de schoolmeester van Eemnes-Buiten.

Het kind van een bedelaar dat in 1847 begraven wordt in graf 2 van regel 19 is mogelijk de op 22 oktober 1847 in Eemnes overleden Wilhelmina Moreel. Zij was de 3 jaar oude dochter van Barbara Moreel uit Utrecht die op dat moment gehuwd was met Heerek Smit.

In 1848 wordt 'Dove Meintje' begraven in graf 3 van regel 19. Er is in 1948 geen Meintje overleden in Eemnes, maar misschien was dit Meinsje Smit die op 18 oktober 1848 in Eemnes op 75 jarige leeftijd was overleden in het huis van Evert van Elven, timmerman te Eemnes.

In 1850 is een Teunis Donkelaar op het voetpad begraven. Teunis was een boerenknecht uit Lunteren en was op 20 oktober 1850 in Eemnes overleden. In de overlijdensakte staat: *"Ten huize van de weduwe Hendrik Pas is gevonden het lijk van een mans persoon, hetwelk zij hebben erkent te zijn Teunis van Donkelaar, ongehuwd, oud achtentwintig jaar, van beroep boerenknecht, geboren te Lunteren en laatst gewoond hebbende te Eemnes, zoon van Wulfert Gasten van Donkelaar en van Maria van Haar, echtelieden wonende onder de gemeente van Ede"*

Hij kwam in 1850 samen met een Hendrik Donkelaar (zijn broer ?) naar Eemnes. Waarom hij op het voetpad is begraven is niet duidelijk. Het zal geen kwestie van ruimte geweest zijn, want op dat moment was nog maar ongeveer de helft van het toenmalig oppervlak van de begraafplaats in gebruik. Misschien omdat hij niet uit Eemnes kwam ? Hendrik Donkelaar is hierna in 1855 naar De Bilt vertrokken.

Kuin de Vreemdeling (regel 20 graf 5) is de op 31 december 1854 in Eemnes overleden Louis Spurius Kühne. Hij was kleermaker van beroep en was rond 1804 in Hannover (Duitsland) geboren als zoon van Johan Christiaan Auguet Kühne en Chatrine Elisabeth Hamel (laatste woonplaats onbekend).

Een jaar later, in 1855, wordt er een 'botelanze man' op het voetpad begraven. Dit zal de op 18 oktober 1855 dood gevonden Hendrik Gramberg zijn, volgens de volgende verklaring in de overlijdens akte:

'Op de wei driest van Jan Perier, door Pieter Grift, 44 jaar, bode en Gerrit Herder, 49 jaar, timmerman, is gevonden het dood lichaam van een onbekend persoon. Volgens de bij hem gevonden papieren genoemd Hendrik Gramberg, naar gissing oud 40 jaar.'

De doodgraver kende natuurlijk vele mensen in Eemnes bij hun bijnamen. Vandaar dat Cornelis Roodhart in 1858 wordt begraven in graf 7 van regel 23 als Kornelis de Bokkeboer. Dit was de vrijgezel Kornelis Roodhart, zoon van Jan Roodhart en Anna Maria Knoppert, geboren 16 december 1786, overleden 30 januari 1858.

Regel 40 graf 3 vermeld: "Een kind van een schipper". Dit is Antje Majoor de 1 maand eerder in Utrecht geboren dochter van Roelf Majoor, 43 jaar, schipper

uit Sneek en zijn vrouw Inke van der Kamp. Antje was op 11 augustus 1909 in Eemnes overleden.

De 'Duisse lanloper' Karel Mijns die in 1911 in graf 1 van regel 41 wordt begraven is in de overlijdens aktes van de gemeente Eemnes teruggevonden als de op 9 november 1911 overleden Karl Mai! Hij was ca. 1841 in Hamburg (Sachsen Meiningen) geboren en wordt bij zijn overlijden een bloemist genoemd.

In 1926 wordt op 20 september in graf 7 van regel 46 een bij de doodgraver onbekende drenkeling begraven. Dit blijkt na onderzoek de op 15 september 1926 overleden Jacobus Cornelis Cattula uit Amsterdam te zijn. Hij was een 41 jaar oude kleermaker, zoon van Carel Willem Cattula en Johanna Schainek.

Tot zover deze voorbeelden, een volledig exemplaar van de uitwerkingen van de registers ligt ter inzage in de oudheidkamer van Eemnes.

Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met:

*Wiebe van Ijken, Everserf 20,
3755VK Eemnes, tel. 035-5389367*

HKE-87